

SPECIFICUL POEZIEI VIERENE PENTRU COPII.

PLACHETA DE VERSURI „ALARMA”

Cristian SERDEȘNIUC, doctorand

Școala Doctorală de Științe Umaniste, US „Dimitrie Cantemir”

Rezumat. Acest articol este despre specificul și particularitățile poeziei viereane pentru copii, în special despre debutul poetului cu placheta de versuri „Alarma” din 1957. Se remarcă faptul că prima monografie despre poezia viereană îi aparține exegetului Mihai Cimpoi – „Mirajul copilăriei” din 1968. Într-o perioadă de presiuni ideologice asupra identității și culturii naționale, prin debutul său original, Grigore Vieru a reușit să revoluționeze în literatura basarabeană postbelică și să reeduce o nouă generație orientată spre matca valorilor străbune.

Cuvinte-cheie: poezie pentru copii, „Alarma” viereană, universul naturii, registru vierean, copil și copilărie.

Abstract. This article is about the specifics and peculiarities of Vierean poetry for children, especially about the poet's debut with the plaque "Alarma" from 1957. It is noted that the first monograph on Vierean poetry belongs to the exeget Mihai Cimpoi - "Mirage of Childhood" from 1968. In a period of ideological pressure on national identity and culture, through his original debut, Grigore Vieru managed to revolutionize post-war Bessarabian literature and re-educate a new generation oriented towards the mother of ancestral values.

Keywords: children's poetry, Vierean "Alarm", the universe of nature, Vierean register, child and childhood.

„Dezghețul” literaturii basarabene postbelice, din perioada experimentelor sovietice și a propagandei moscovite împotriva valorilor naționale, din anii 50-60, are loc prin debutul lui Grigore Vieru cu o cărțuție pentru copii „Alarma” (1957). Fiind încă student, firav și cu un proaspăt sentiment al demnității civice, Grigore Vieru își propune să scoată poezia basarabeană de sub canonul ideologic și să se apropie de sevele străbune. Deși apărută sub tiparele chirilice – consecință gravă a mutilării comuniste – „Alarma” a produs în literatura basarabeană șazecistă o revoluție literară. Poetul este orientat spre regăsirea rosturilor umane și revigorarea lirismului, semne distinctive într-o poezie autentică. Încercarea de a se debarasa de tiparele proletcultiste l-a costat mult, mărturisind toată viața despre „prigoana” autorităților totalitare împotriva renașterii naționale. Acuzat grav de crearea unei poezii „depășite” și incompatibile cu cerințele „literaturii” sovietice, poetul s-a preocupat de literatura pentru copii, în speranța că va reeduca o altă generație: o generație *nouă*, care să conviețuiască în armonie și pace.

Prima monografie (și poate cea mai fundamentală) despre poezia viereană îi aparține exegetului Mihai Cimpoi (1968). În lucrarea dată, exegetul specifică argumentativ despre particularitățile esențiale ale poeziei viereane. Criticul remarcă că o trăsătură dominantă specifică poezilor șazeciști, inclusiv operei viereane, este întoarcerea poeziei spre sevele folclorului. În poezia lui Grigore Vieru, pământul constituie filonul germinării ființei, locul de taină și de vrajă, precum și „o întruchipare a candorii și firescului”[1, pag. 6]. Valorificarea accentuată a pământului în lirica viereană pentru copii, explică ideea lui Mihai

Cimpoi precum că pământul „îi întreține în suflet mirajele copilăriei, stările ei, poetice prin ele însăși” [*ibidem*, pag. 6]. În placheta de versuri „Alarma” atestăm frecvent lexeme care fac parte din câmpul semantic al cuvântului *pământ*: miriștea, imașul „Doi țistari pe-o miriște”, „Iepurașul”; glod „Baia”; teritor (teritoriu) „Alarma”; uliță, cărare „În amurg”, „După ploaie”; stradă, ogradă, grădină „Iepurașul”, „Albinele”; sat, glie „Albinele”; afară „Ce mă fac?”; dâmb, deal „La o parte”. Pe de altă parte, pământul înglobează spațiul întreg al naturii: lacul, livada, pădurea, câmpia, dealul, grădina, miriștea, satul și izvorul. Pentru poet, izvorul este o metaforă. Prima și cea mai puternică și viguroasă metaforă a unui popor creator. O metaforă din care poți trăi ca din pâine[2, pag. 4]. Aflat în acest univers paradiziac al naturii, copilul vierean este inițiat în aventura cunoașterii mediului înconjurător și a cunoașterii de sine. Poetul recurge la un procedeu excepțional: jocul. Prin joc, Vieru îi invită pe copil în căutarea marilor rosturi umane. Prin joc, copilul pornește inconștient în căutarea maturității. Iată de ce, după Mihai Cimpoi, poezia lui Vieru despre copil și copilărie se identifică cu nevoia de comunicare[Cimpoi M., op. cit., pag. 7]. Poetul deschide placheta de versuri „Alarma” (1957) cu poezia „După mure”: „Mure coapte, mure bune!/ Le culegem laolaltă./ Soarele prin iarba naltă/ Caută și el căpșune”. În această poezie ne transpunem în situația de martori oculari ai unui joc miraculos dintre soare și copii. Poetul redă frumusețea copilăriei prin transfigurarea artistică a unei priveliști de natură, gustul dulce de copilărie, locul de joacă și de vis. Setea jocul neobosit în inima naturii este redat și în poezia „La o parte”: „Am o săniuță nouă,/ Cum nu e la nimenea./ La o parte! Una, două- / Merge săniuța mea!// Dar pe dâmb mă urc agale,/ Urc de-a dreptul prin nămeți./ Ia, de-ar fi și dealul vale/ Cât de bine-ar fi, băieți!”.

Pentru explorarea temeinică a unor lucruri, Grigore Vieru apelează la un registru vast de cerințe poetice. După Mihai Cimpoi, pentru a realiza o prezentare amplă a unui material, Grigore Vieru introduce o varietate de „constatative”[1, pag. 16]. Este de remarcat faptul că la Vieru observația „are adâncime”[*idem*], poetul îi oferă cititorului prilejul de a-și forma propriile silogisme printr-o redublare imaginativă: pe de o parte imaginația poetului, pe de altă parte imaginația copilului.

O altă particularitate evidentă a liricii viereane pentru copii este utilizarea unor formule prozaice variate. În placheta de versuri „Alarma” (1957) atestăm o serie de poezii de acest gen: „La fierărie”, „În mașină”, „Poveștile lui moșu”, „În pădure”, „Hoța”, „Ce mă fac?”, „Un muscoi tontoroi în odaie de la noi”, „Albinele”, „Pojar”, „Iepurașul”, „Alarma” etc. Poetul recurge la detaliile și amănuntele prozaice pentru a crea o stare din viața cotidiană, în felul acesta poeziile pentru copii se identifică cu niște istorioare ficționale.

Mihai Cimpoi mai relevă faptul că în creația lirică viereană pentru copii o bună parte din poezii sunt istorioare alegorice[*ibidem*, pag. 18]. În aceste „parabole” Grigore Vieru le comunică copiilor despre marile sentimente umane. În „Alarma” atestăm poezia-parabolă „Muscoii”: „Doi muscoi porniră-odată/ Și ei miere să culeagă./ Bâz! pe-o floare, bâz! pe alta/ - Unde-i mierea? Unde-i, dragă?// Vezi ce proști și ce năuci! -/ Ei gândeau, că mierea

toată/ Stă cumva pe flori de-a gata.../ S-o mănânci și să te duci”. În această poezie-pildă poetul condamnă indolența, absurditatea și nesăbuița umană. După conținutul și mesajul alegoric, poezia se identifică ușor cu o fabulă. Muștele reprezintă insectele trândăviei și indelicatetei, fapt pentru ce Vieru le prezintă copiilor un comportament inacceptat și nejustificat. În viziunea lor, copiii percep albinele și furnicile ca cele mai sânguincioase și cumpătate insecte din mediul înconjurător. În această poezie lipsește didacticismul, or Vieru își propune ca micii cititori să descopere independent adevărul uman. Copilului vierean îi revine o grea misiune: cea de a păstra prospețimea senzorială a copilăriei. Maria Șlehtițchi remarcă în poezia viereană un copil cuminte și ascultător[3, pag. 279]. Criticul mai apreciază că la baza poeziilor despre copilărie stă dragostea și jovialitatea care impulsionează personajul spre crearea lucrurilor grandioase. În prim plan, poetul cultivă o poezie despre dragostea maternă.

Copilul vierean este curios, impresionat, surprinzător. Mihai Cimpoi menționează că Vieru vorbește cu copilul lui despre toate, știind că el tinde să înțeleagă realitatea din jur, la fel ca și omul matur, ca și filozoful[1, pag. 20]. În placheta de versuri „Alarma” (1957) suntem martorii unor poezii de o excentricitate sporită. Copiii explorează curioși misterul pădurii („După mure); alegoric țistarii se miră de felul cum copiii sunt antrenați în activitățile agricole („Doi țistari pe-o miriște”); copiii urmăresc ploaia („Plouă”) și frumusețea curcubeului („Curcubeul”); copiii sunt surprinși de lumea necuvântătoarelor („Alarma”); copiii sunt sensibilizați și se îngrijorează de soarta iepurașilor („Iepuraș”); copiii descoperă frumusețea originală a lumii insectelor („Pojar”) etc. Vieru realizează acest „spectacol” epatant, comunicându-le micilor cititori adevărurile vieții la nivelul înțelegerii lor. Exegetul Mihai Cimpoi observă acest fapt: „Grigore Vieru posedă rara capacitate de a tălmăci în versuri simple noutăți complicate”[*ibidem*]. Grigore Vieru este cu precădere un educator și promotor al frumosului înconjurător. Posedând măiestria descrierii minuțioase a lucrurilor aparent simple, poetul îl fascinează pe micul cititor pe deplin. El știe să-l vrăjească pe copil prin cântecul păsărilor, interjecțiile onomatopice, exclamațiile și vocativele pronunțate și o serie vastă de diminutive:

„Peste câmp și sta se lasă	O broscuță / Miticuță –
Înserarea răcoroasă.	Un oac-oac –
Sus pe cer senin, ia cată,	Stă și cată a mirare
Stele ard sau licurici?	Pe-un vârgoi de undiță:
Iaca-s stele, / Stele mici!	-Tiii, că ce de-a felinare
Se aprind și bat deodată	Ard la noi pe uliță”
Drept în lac.	(În amurg)

Sintetizând ideea că Vieru creează imagini prin poezia pentru copii, versurile sale seamănă cu precădere cu „un desen în cărbune, decât în acuarelă”[*ibidem*, pag. 34]. Poetul îl lasă pe copil să pătrundă individual în lumea realității înconjurătoare, să pipăie, să vadă, să audă și să simtă prin propria experiență. Descriptivismul vierean se reduce la dimensiunile

unei publicități. Aceste „publicități” uimitoare își propun să captiveze interesul copilului, să-i trezească dorința de a descoperi mirajul copilăriei „-Rândunică-rândunea,/ Cum clădești căsuța ta?!/ -Tipa-tipa,/ Cu aripa,/ Cioc-cioc,/ Cu micul cioc!” (Rândunică-rândunea). În poezia viereană pentru copii remarcăm faptul că poetul recurge și la metamorfoze. Prin intermediul metamorfozelor, poetul umanizează universul înconjurător al cititorului mic. Poetul îl fascinează pe copil prin abilitatea de a crea imagini fantastice, personificări și alegorii. Or, copilăria este o perioadă a ademenirilor și a suitelor de hipnoze indefinibile, imperceptibile de omul matur:

„Miez de zi. Năduf de soare,
Doar un vânt sfios adie.
În văzduh s-arată-n zare
Un balon de păpădie.
- Cine-i solul alb de nea?
- Buburuza se întrebă.”

(Alarma)

După Mihai Cimpoi, lirica viereană pentru copii îi sugerează micului cititor despre „primii fiori ai vieții și primele rudimente ale cunoașterii” [Cimpoi M., op. cit.].

Poeziile viereane despre natură manifestă un specific baladesc, prin care poetul cheamă cititorul la perpetuarea valorilor străbune și a folclorului autohton. Vieru pătrunde în esența psihologiei copiilor și înțelege că-i poate fascina doar prin poezia despre cadrul surprinzător al naturii. În acest mod, poetul zugrăvește o poezie accesibilă, expresă și ușor memorabilă. Micul cititor poate fi ademenit în lumea lecturii grație efectului de fantezie creatoare. În acest sens, poetul recurge la o diversitate de procedee stilistice. Copilul este ajutat să perceapă cât mai ușor realitatea umană. Registrul stilistic vierean este caracterizat printr-o multitudine de imagini artistice impresionante, simboluri „domestice” și expresii familiare. Finețea, gingășia, candoarea și delicatețea sunt nuanțate ușor de spectacolul inopinat al vieții în cotidie, de comportamentul, atitudinea și de aspirațiile celor maturi, lucruri aflate în antagonism cu percepția copilului despre cadrul copilăriei. După Mihai Cimpoi, poeziile lui Vieru pivotează în jurul duioșiei, coboară până la acorduri grave și nu cunosc aproape de loc scările de urcuș facil ale euforiei [ibidem, pag. 47]. Copilul vierean crede în deontologia poetului, dezaprobă lucrurile incompatibile copilului și a copilăriei. Învățându-se pe sine, copilul începe să-i învețe pe cei din jur despre comuniunea cu natura-mamă și despre valorile moral-spirituale („- Vai, ce spui! Se poate oare?! -/ El cuminte e, și-ascultă./ - Ei, de-așa-i să am iertare.../ Unde-i, ca să-i dau o turtă.” (Moș Gerilă).

Șocul emoțional în poezia lui Vieru pentru copii se produce grație unei imagistici fantasmagorice reliefate. Copilul transcede în lumea necuvântătoarelor, acolo unde are abilități de a comunica cu ele, cât și de a le înțelege dialogul misterios: „S-a trezit și rămurica,/ S-au trezit frunzarele./ Printr-o rază păsărica/ A vorbit cu soarele.” (Telefonul păsăruicii). Lirica poetului pentru micii cititori este „constantă”. Poetul renunță la

didacticism, artificiu și evită sub orice formă excedentul. În așa fel, poetul îl călăuzește pe copil într-un mediu real, garantat, plauzibil. Copilul este invitat în aventura jocului grație unui limbaj augmentativ, care sugerează ideea de „familie”, de intimitate, de un „ecosistem” al încrederii. Poezia lui Grigore Vieru pentru copii este determinată de o versificație memorabilă și de excepție. În jocul poetic de cuvinte Vieru recurge la o suită de vocale, fapt ce relevă melodicitatea și acustica versurilor. Frecvența lexemelor bisilabice și trisilabice contribuie la dinamizarea și ritmicizarea versurilor „Fuga- fuga,/ cu fuga,/ Iese afară/ săniuța!/ Ninge, ninge, ninge, ninge,/ și-a rămas în pom o minge.” (Iarna). Poezia viereană se identifică cu un izvor de vivacitate. Din acest izvor copilul absoarbe substanța înțelepciunii. Vieru știe bine cum să înceapă poezia, cum să-l captiveze pe micul cititor și să-i trezească interesul pentru marile rosturi umane. Totuși, remarcăm faptul că poezia viereană nu este un joc, ci o crâmpie din experiența vitală, e o „demonstrație a forței, simplității și limpezimii „clasice” a poeziei”[*ibidem*, pag. 54]. Poetul străduiește să-și apropie poezia și cititorul său spre izvoarele noastre firești.

Indiscutabil, Grigore Vieru este un maestru în literatura pentru copii. Fiind un bun cunoscător a psihologiei copilului, poetul caută cu mare grijă formule poetice specifice pentru a pătrunde în esențele paradisului copilăriei. După Mihai Cimpoi, umorul, verva, muzicalitatea, întorsăturile fanteziste, ca și aspirațiile, frământările celor mici nu sunt umbrite de fals strident, iar didacticismul inevitabil într-o astfel de poezie, ia aspectul subtil al aluziei[*ibidem*, pag. 62-63]. Placheta de debut „Alarma” (1957) a demonstrat originalitatea și măiestria poetului – deschizător de drumuri în literatura basarabeană contemporană – și a deplasat accentul literaturii șaizeciste de la tradiție spre modernitate. Poezia lui Vieru reușește să emancipeze de sub pana ideologiilor proletcultiste și să întoarcă poezia postbelică basarabeană spre matca valorilor autohtone.

Referințe bibliografice

1. Cimpoi M. Mirajul copilăriei. Chișinău: Editura Lumina, 1968.
2. Vieru G. Cine crede. Chișinău: Literatura artistică, 1989.
3. Șlehtițchi M. Literatura pentru copii: între inocență și nostalgia jocului. În: Grigore Vieru, poetul. Chișinău: Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința. p. 279-280.